

Kémiai reakciók, abszorpció és extrakció tanulmányozása spirálcöves filmképző-buborékolató készülékekben. XVI.

Dr. Vodnár János, Kolozsi Jenő

Jelen dolgozat célja bemutatni a spirálcöves filmképző-buborékolató önkeverő típusú készülék hidrodinamikai viselkedését, valamint matematikai modellezését.

A tanulmány az előzőeknél néhányszor nagyobb méretű készülék egyedi jellemzése. A kísérleti eredmények alapján az ilyen típusú spirálcöves-buborékolató készülék eredményesen használható olyan félüzemi és ipari méretekben is, amikor a használt gáz minél teljesebb elnyelése, vagy vegyi átalakítása a cél.

Bevezető

Néhány előző közleményben [1-5] beszámoltunk azokról az eredményekről, amelyeket a spirálcövel ellátott, önkeverő típusú Vodnár-féle készülékek hidrodinamikai jellemzése és matematikai modellezése során nyertünk. Ezek a készülékek aránylag kis befogadóképességűek. Hasznos úrtartalmuk nem haladja meg a 85 cm^3 -t. Ilyen esetben a használt gázhozam legfeljebb $80 \text{ dm}^3/\text{h}$ szokott lenni. Ellenkező esetben a készülék hatékonysága csökken. Az ilyen körülményekre megadott matematikai modellekkel jól reprodukálhatók a kísérleti eredmények, amelyek a folyadékrecirkuláció hozamára és a készülékben bekövetkező nyomásesésre vonatkoznak.

Ebben a kísérlet-sorozatunkban egy olyan spirálcövel ellátott önkeverő típusú készülék hidrodinamikai viselkedését és matematikai modellezését írjuk le, melynek a hasznos úrtartalma 5-ször nagyobb, mint a fent jelzett körülményekben szereplő készülékeké.

E tanulmánnyal meg szeretnénk állapítani, hogy az eddigi, aránylag kis úrtartalmú készülékek jellemzése során kapott matematikai modellek, milyen mértékben, illetve egyáltalán alkalmazhatók-e néhányszor nagyobb méretek esetében.

E készülékekkel elért kísérleti eredmények igen figyelemreméltók. Így például, a kénhidrogénnek N-metil-pirrolidonban, a sósavnak vízben, a szén-dioxidnak kálium-hidroxid vizes oldataiban való abszorpciójakra elért abszorpciós fok 90 - 94 %-os növekedést mutat (összehasonlítva egy spirálcső nélküli, de azonos töltési térfogatú készülékkel). Alkil-benzoloknak gáznemű kéntrioxiddal végzett szulfonálásánál az összkonverzió növekedése $97,8$ %-os, míg a toluol folyamatos klórozásánál 195 %-os.

E készülékek mindenekelőtt laboratóriumi kísérletezéseknél tesznek jó szolgálatot, de eredményesen használhatók félüzemi és ipari méretű készülékek gyanánt is, különösen olyan esetekben, amikor a használt gáz minél teljesebb elnyelése, vagy vegyi átalakítása a cél.

A készülékek technikai-gazdasági előnyei

A Vodnár-féle készülékek számos előnnyel rendelkeznek az ugyanarra a célra használt, megszokott készülékekkel szemben.

Ezek közül említésre méltók a következők:

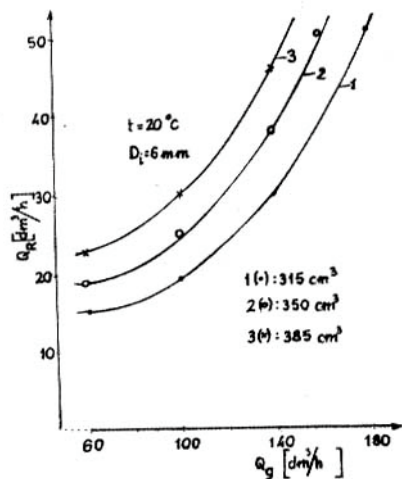
- a folyadékok (szuszpenziók) és gázok közötti érintkeztetés igen jó körülmények között valósul meg, aminek eredményeként az elérhető abszorpciós fok-értékek általában 90 %, az összkonverzió-értékek pedig 190 % körüli növekedést mutatnak;
- rugalmasak a gázhozam változással szemben;
- megvalósul a bennük levő folyadék önkeverése;
- használhatók mind folyadékfilm-rendszerű, mind buborékolató készülékeként;
- a működésükkor fellépő nyomáscsökkenés nem nagy;
- nem reagálnak érzékenyen a bevitt, vagy a használatuk ideje alatt keletkező diszpergált szilárd fázissal szemben, amikor porózus üveglemezzel ellátott készülékek használhatatlanokká válnak;
- felhasználhatók gázok nagyfokú tisztítására;
- jól használhatók bizonyos gázok teljes abszorpciójára (gázok oldatainak előállítására) stb.

A használt készülék és a kísérleti módszer leírása

A használt készülék Pyrex üvegből készült. Úrtartalma 500 cm^3 , hasznos térfogata pedig 400 cm^3 . A gáznak a folyadékkal való érintkeztetésére egy 6 mm belső átmérőjű üvegcsőből készült csővel, a folyadék-recirkuláció számára egy 8 mm belső átmérőjű csővel van ellátva. Szakirodalombeli megnevezése a Vodnár-2 készülék [1,2].

A készülék tartályrészének az alján található elzáró-ürítő csap teflonból készült.

A kísérletekhez gázfázisként levegőt, folyadékként pedig desztillált vizet használtunk. A levegőhozamot rotaméterrel mértük és értéke 60 - $180 \text{ dm}^3/\text{h}$ között változott. A készülékbe 285 - 385 cm^3

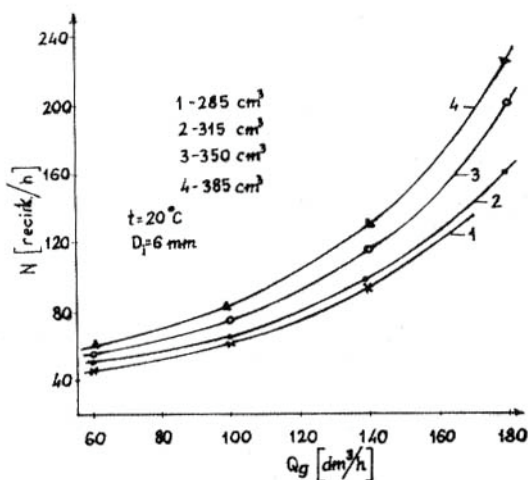

1. ábra

A folyadék recirkulációs hozamának (Q_R) a változás, a gázhozam (Q_g) függvényében

vizet töltöttünk. A víz szempontjából a mérések szakaszosak voltak (csak a levegőáram volt folyamatos).

A hidrodinamikai mérések során a készülékbe vitt víz recirkulációs hozamát (Q_R) követtük a levegőhozam (Q_g), a készülékbe betöltött víz (V) mennyisége és a készülék üzemelése közben, a benne megvalósuló folyadékoszlop magasságának (H) a függvényében. A víz, készüléken belüli, recirkulációs hozamának a mérésére kolorimetriás módszert használtunk. Mégpedig, a recirkulációs csőben lefelé áramló vízbe megfelelő mennyiségű festékanyagot vittünk be, és mértük azt az időt, ami eltelik miközben a festett folyadék eljut egyik jeltől a másikig. Előzőleg a cső két jel közötti térfogatát megmértük.

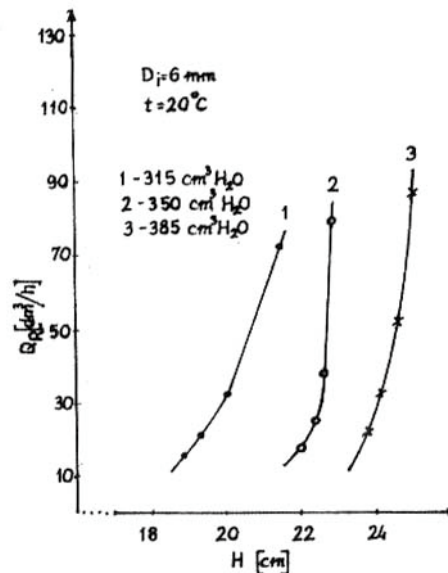

2. ábra

A recirkulációs folyadékhozam (Q_R) változása, a folyadékoszlop magasságának (H) függvényében

A kísérleti eredmények és azok kiértékelése

A hidrodinamikai mérések első részében a Q_R értékének a változását vizsgáltuk, a gázhozam (Q_g) függvényében, a készülék változó folyadékterhelése mellett, 20°C-on, 6 mm-es spirálcső átmérő (D_i) mellett. Ezeket az eredményeket szemlélteti az 1. ábra. Látható, hogy miközben a levegőhozam 60-tól 140 dm³/h-ig növekszik, Q_R (a

3. ábra

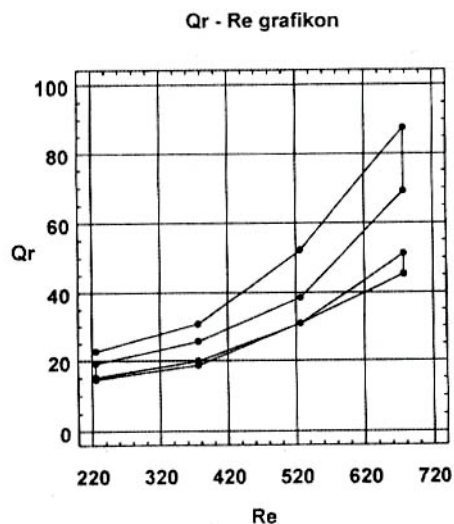
A teljes folyadékrecirkuláció számának (N) a változása, a gázhozam (Q_g) függvényében

folyadék recirkulációs hozama) értéke csaknem megkétszereződik, s ezáltal a folyadék keverésének az intenzitása lényegesen megnő, ez pedig elsőrendű feltétele annak, hogy a készülék betölthesse az ideális reaktor szerepét.

A 2. ábra a fentiekkel azonos körülmények között végzett kísérletek eredményeit szemlélteti, ahol a független változó nem a gázhozam, hanem a folyadékoszlop magassága (H) volt. Jól látható, hogy H -nak az értéke igen nagy mértékben befolyásolja a recirkulált folyadék mennyiségét (Q_R).

Így például, a készülék 385 cm³-es folyadékterhelése mellett, miközben H értéke 23,8-ről 24,5-re növekszik, Q_R értéke 16-ról kb. 88 dm³/h-ra növekszik. Ez egyben azt is jelenti, hogy a lehetőségekhez mérten, minél magasabb készüléket kell használni.

Végül a 3. ábrával szemléltetjük a folyadék, készüléken belüli teljes recirkulációjának számát (N), a gázhozam függvényében. Azt találjuk, hogy miközben Q_g értéke 60-ról 180 dm³/h-ra emelkedik, a teljes folyadékrecirkuláció száma 65-ről 230-ra növekszik. Ez más szóval azt jelenti, hogy például a készülék 385 cm³-es folyadékterhelése mellett, ez az egész folyadékmennyiség egy óra alatt 230-szor halad át a recirkulációs csövön.

5. ábra

Q_r folyadékrecirkulációs hozam (dm^3/h) változása a Re értékének függvényében

Ilyen nagy recirkulációs szám esetén a készülék a legtöbb reakciófajta, illetve abszorpció szempontjából kielégíti az ideális készülékkel szemben támasztott követelményeket.

A készülék matematikai modellezése

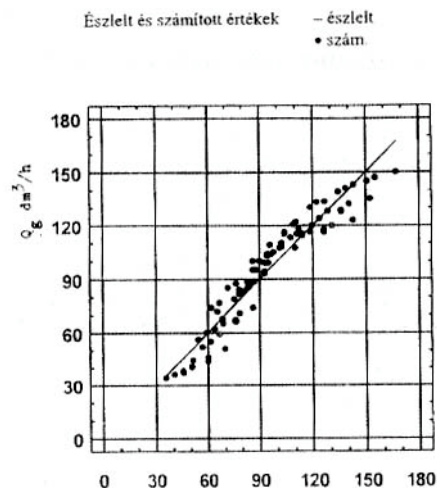
A fenti kísérleti eredmények birtokában lehetővé vált a szükséges matematikai modellek leírása, amelyek lehetővé teszik a folyadék recirkulációs hozamának (Q_R) a kiszámítását a Reynolds-szám (Re) függvényében, ami magába foglalja a gázhozammal (Q_g), a gáz sűrűségével és viszkozitásával, valamint a készülék spirálcsővének belső átmérőjével (D_i) szembeni függőséget is. Az egyik ilyen modell exponenciális jellegű és a korrelációs tényező értéke 0,903137: $Q_R = \exp(a + b \cdot Re)$, ahol $a = 2,17714$, míg $b = 2,7923 \cdot 10^{-3}$.

Az (1) modellel számított Q_R értékek jól egyeznek a mért értékekkel, ami a modell érvényességét igazolja. Ezt szemlélteti a 4. ábra is, ahol a modell alapján számított és a kísérletek alatt gyakorlatilag észlelt Q_R értékek szerepelnek, különböző gázhozamok (Q_g) mellett.

A második egy reciprok típusú modell, ahol a korrelációs tényező értéke 0,899379:

$$1/Q_R = a + b \cdot Re, \text{ ahol } a = 0,0779374, \text{ míg } b = -9,19641 \cdot 10^{-5}$$

Ezzel a modellel is, az észleltekkel igen jól egyező számított értékeket lehet nyerni.

4. ábra

A különböző Q_g érték esetében számított és észlelt Q_R érték

Mindkét modellben, (1) és (2), szereplő Re értékek a független változó szerepét töltik be. A recirkulációs folyadékhozam (Q_R) változását, a Re függvényében, az 5. ábra szemlélteti. Azt tapasztaljuk, hogy miközben Re értéke 220-ról 440-re növekszik, Q_R közel megkétszereződik, míg amikor Re értéke a háromszorosára növekszik, 220-ról 660-ra, Q_R értéke kb. a négyszeresére emelkedik, 20-ról 80-ra.

Az itt leírt kísérletek és a kapott eredmények azt bizonyítják, hogy az önkeverő típusú, spirálcsővel ellátott készülékek matematikai modellezését újból el kell végezni, valahányszor a használatra szánt készülék méretei 5-6-szor nagyobbak az előzőekben leírt és használt készülékekénél.

Irodalom

1. Vodnár, J., Magy. Kém. Lapja (Budapest), XLVIII, 3 sz., 125(1993).
2. Vodnár, J., Rev.Chim. (Bukarest), 43(1-2), 60(1992).
3. Vodnár, J., Kolozsi, J., Volum of CERECO'97-Karpat Euroregion Conference, Miskolc-Lillafüred (Hungary), 1997 június 1-4.
4. Vodnár, J., Enyedi, I., Múzeumi Füzetek (Kolozsvár), 6 sz., 107(1997)
5. Vodnár, J., Kolozsi, J., Múzeumi Füzetek (Kolozsvár), 7 sz., (1998)

EMT TUDOMÁNYOS SZAKKONFERENCIÁK

1999.		
Időpont	Rendezvény neve	Helyszín
február 19–21.	Bányász–kohász–földtan konferencia	Szovátafürdő
március 26–28.	SzámOkt '99	Marosvásárhely
április 23–25.	Országos Gépész Találkozó, OGÉT '99	Félixfürdő
április 23–24.	Faipari szaktalálkozó	Székelyudvarhely
május 6–9.	Sepsiszentgyörgyi EMT napok	Sepsiszentgyörgy
június 4–6.	Építészkonferencia, ÉPKO '99	Székelyudvarhely
szeptember 17–19.	Körmöczy János Fizikus Napok	Szovátafürdő
október 15–17.	Országos Szakmai Napok, OSZN '99	Szatmárnémeti
november	CompNews '99	Kolozsvár
november 26–28.	Vegyészkonferencia	Kolozsvár